

quae dicitur quadraginta horarum, occurrente die commemorationis omnium Fidelium defunctorum, liceat recitare Officium defunctorum et celebrare Missam solemnem et etiam Missas privatas itidem defunctorum?

2. Et quatenus affirmative: an adhiberi debeant paramenta coloris violacei potius quam coloris nigri?

3. Et an in eodem casu excipiendum sit Altare, in quo habetur expositum SSmum. Sacramentum?

Et S. eadem C. rescribendum censuit, ut infra:

Ad 1. „Affirmative“.

Ad 2. „Arbitrio superioris localis“.

Ad 3. „Affirmative“.

Et ita declaravit die 16. Septemb. 1801. n. 4477.

Vd.: *Instructio Clem.* §. XVII. n. 9—16.

b) Licentia.

Expositionem SSm. propter orationem 40 hh. esse de licentia Episcopi. n. 899 die 8. Febr. 1631.

Prima Dignitas Cathedralis non potest indicare orationem 40 hh. et exponere SSmum. absque licentia Episcopi. n. 1510 die 4. Junii 1644.

In Ecclesia Confratern. Mortis Perusinae, sita intra limites parochiae s. Severi, potest SSmum. exponi in forma 40 hh. sive alio modo sine interventia vel licentia parochi. n. 3911 ad 9 die 9. Julii 1718.

Idem decr. pro Confrater. s. Mariae Perusinae. n. 3928 ad 2 et 3 die 13. Maji 1719.

Vd.: *Instructio Clem.* §. XXXVI. n. 1 etc.

c) Missa.

Vd.: *Instructio Clem.* §. XII. n. 1 etc. *Missa coram et de SSm.*

d) Modus.

Vd.: *Instructio Clem.* §. XIX. n. 19 etc.

e) Origo.

Vd.: *Instruct. Clem.* (Operis ratio).

f) Perennitas.

Vd.: *Instruct. Clem.* §. XXIX.; §. XXXIII. n. 3 etc.; *Commemoratio SSm. in miss. et fest.* (quando fit? decr. n. 4782 nota); *Expositio SSm.* (Adorationis Ordo etc.)

g) Tempus.

Vd.: *Credo; Comm. SSm.; Oratio 40 hh; Expos. SSm.* (tempus)

Non licere in Orationibus 40 horarum *reponere* Augustissimum Sacramentum tempore noctis et contrariam consuetudinem esse abolendam. n. 1922 die 7. Sept. 1658.

Vd.: *Instructio Clem.* §. XXXIII. n. 1 etc.

h) Translatio.

Ad dubium: An Canonici Cathedr. Conimbricen. possint ac teneantur in fer. IV. Cinerum transferre processionem quandam et alias commemorationes pro defunctis, ad quas ex legato tenentur, ut expos. 40 hh. facere possint, seu potius expositionem in aliam diem transferre possint, ut mentem Testatoris adimpleant? S. C. resp.: Negative quoad primam partem, et quoad secundam, nempe expositionem SSm., esse transferendam in aliam diem commodiorem arbitrio Episcopi et amplius. n. 4233 ad 5 die 14. Apr. 1752.

27) In „Rorate“ (miss. vot. de B. V. M.) per Adventum.

LIMBURGEN.

Per omnem fere Germaniam jam ab antiquo invaluit consuetudo, ut sive ex foundationibus sive ex postulationibus fidelibus etiam in Ecclesiis, in quibus non nisi unicus Sacerdos celebrat, fere quotidie per Adventum can-

tetur missa, quae modo angelica modo aurea etiam appellatur, votiva nimirum B. V. M. de adventu, exposito simul per talem missam SSm. in monstrantia. Quaeritur propterea: An hujusmodi expositio ob consuetudinem gener. et populi in ejusmodi rebus tenacitatem ferri et continuari possit?

S. R. C. resp.: Attenta longaeva consuetudine tolerari in casu posse expositionem SSm., sed quoad missam vot. B. V. M. servandas est rubricas. Die 7. Maji 1857 ad III.

28) Solemnis et minus sol.

Vd.: *Instruct. Clem.* §. XXXVI. n. 2 etc.; *Expositio SSm. in pyxide; Pyxis; Expositio SSm.* (causa etc. decr. n. 1392).

29) Tempus.

Vd.: *Instruct. Clem.* §. IX. n. 15 etc.; §. X. n. 1. 2. (Cf.: *Horologium*); *Expositio SSm.* 40 hh. (tempus).

30) Coram Tumulo Mortuorum.

Vd.: *Tumulus cor. exp. SSm.*

31) Velamen ante Ecclesiam.

Vd.: *Instruct. Clem.* §. 2.

32) Velatio fenestrarum.

Vd.: *Instruct. Clem.* §. VI. n. 16.

EXTREMA UNCTIO.

1) Monialium.

Ad dubium: An dum ministratur Sacramentum Extremae Unctionis possint Sanctimonialia Ord. s. Clarae dicere tantum primum ex septem Psalmis Poenitentialibus, dum Sacerdos Unctiones peragit?

Emi. et Rmi. P. S. tuendis Ritibus praepositi rescribendum censuerunt:

„Posse urgente praesertim necessitate“.

Atque ita rescribere. n. 5148 ad 3 die 7. Sept. 1850.

2) Oleum.

a) Delatio ad Infirmos.

Cf.: *Viaticum; Stola* (in extrema unctione); *Olea s.* (asservatio); *Oleum Infirm.* (asservatio); *Episcopus aegrotus.*

Extremae unctionis oleum non esse deferendum solemniter ad infirmos cum superpelliceo ac lanternis. n. 289 die 28. Jan. 1606.

b) Quod utendum?

In Congreg. gener. habita coram S. R. Ecclesiae Cardinal. contra haereticam pravitatem generalibus Inquisitoribus propos. dubio: An in casu *necessitatis* parochus ad validitatem Sacramenti extr. Unctionis uti possit oleo a se benedicto? iidem EE. decreverunt: *Negative*; ad formam decreti 19. Jan. 1611, quam resolutionem approb. SS. Gregor. P. XVI. 14. Sept. 1842.

c) Mixtum.

Vd.: *Benedictio Fontis* (Oleum).

Ad dubium: An praeter casum a Rituali Rom. praevisum titulo de Sacramento Extremae Unctionis num. 3, in quo de S. Oleo adhibendo in hoc Sacramento haec habentur: „Id tamen si forte intra annum aliquo modo ita deficiat, ut sufficere non posse videatur, neque aliud benedictum haberi queat, modico alio benedicto in minori quantitate super infuso reparari potest“, liceat umquam S. Oleis Feria V. in Coena D. benedictis aliam olei non benedicti quantitatem addere? An haec additio saltem fieri possit eadem Fer. V. in Coena D., adeo ut pars tantum Olei subjiciatur benedictioni, et immediate misceatur cum Oleo non benedicto?

Emi. vero ac Rmi. P. S. tuendis Ritibus praepositi... rescribendum censuerunt:

„Negative, sed in casu tantum necessitatis fieri potest additio, uti in Rituali praescribitur“.

Atque ita rescribendum et servandum mandarunt. n. 5000 ad 4 die 7. Decb. 1844.

3) Unctio Pedum, Oculorum etc.

RHEDONEN.

Quum Rmus. Rhedonen. Episcopus animadverterit suae Dioecesis Parochos in nonnullis administrandis Sacramentis quoad quasdam Caeremonias haud penitus inter se convenire, nec eam aequae ab omnibus servari uniformitatem, quam ipse maxime optaret, pro eo quo praestat studio et diligentia ad rectum ordinem in Ritibus ac Caeremoniis Ecclesiae servandum, S. R. C. humillime sequens dubium enodandum proposuit ad hunc finem aliquando obtinendum, nimirum: Utrum pedum pars superioerne, an inferior ungenta sit in Sacramento Extremae Unctionis?

Et S. eadem C. . . . rescribendum censuit:

Juxta Votum Magistri Caeremoniarum, nimirum:

„Nihil innovandum“.

Atque ita rescripsit ac servari mandavit. n. 4780 ad 1 die 27. August 1836.

NOTA GARDELLINI AD HOC DECRETUM:

Varia semper in Ecclesia Christi fuerunt ritus, sive rituum varietas semper in Ecclesia viguit, et si illius inspiciamus exordium, tanta in ritibus fuit diversitas, ut, si ea excipiamus, quae ad Fidei substantiam spectabant, si in ea demamus, quae vel divinam habebant institutionem, quae constitu-

tiva rerum efformabant, ut in Sacramentis, vel divinum habebant praecceptum, vel Apostolicae institutionis aut vetustissimae traditionis notam praeseferebant (in quibus omnes conveniebant Ecclesiae, quaeque ab omnibus aequae servabantur); si haec, inquam, excipiamus, tot erant in accidentalibus ritibus et Liturgiis, quot Ecclesiae diversae erant, quin unitas fidei tolleretur, quin religio aliquid pateretur detrimento. Ecclesiam autem hanc utique, primis praesertim saeculis, libertatem reliquit, unde ipsa rituum varietas exorta est. Haec una ex praecipuis fuit causis; alias hic meminisse supervacaneum foret. Haec autem, quae olim fuit in unaquaque Ecclesia rituum ac caeremoniarum varietas (de accidentalibus semper intelligo), haec, quae fuit Liturgiarum diversitas, admirabilis habenda est, et necessaria agnoscenda: admirabilis quidem, dum haec ipsa ex multis nationibus, gentibus, populis, et linguis Christi Ecclesiam constatam esse demonstrat: necessaria (saltem initio) quia cum diversae indolis, diversi ingenii essent gentes, quae Christi fidem amplectebantur, ea ipsos retinere et Apostoli et Apostolorum successores passi sunt, quae substantialia non attingebant; idque sapientissimo ab ipsis factum est consilio, ne scilicet, si omnia statim improbari ac rejici vidissent, quae usque ad illud tempus retinuerant, quaeque nec fidei substantiam neque unitatem respicerent a nova et vera Christi fide ac religione amplectenda deterrentur. Sapientibus loquor, qui haud certe mirari possunt vel suspicari, me novum aliquid in medium proferre. Satis est de veteri Ecclesiae disciplina pertractantes auctores perlegere ac diversa Ritualia invisere, in quibus varii describuntur ritus, variae caeremoniae observantur, quibus diversae per or-

bem Ecclesiae, sive in Occidente, sive in Oriente usae sunt, et adhuc utuntur.

His praemissis videamus si forte aliquid sit, quod diversimode possit a quibusdam agi quam alii in ritibus et caeremoniis agant, vel ipsum Rituale praescribat, praesertim si hoc in quibusdam, aut diversimode agi permittat, aut quaedam non ita clare aut praecceptive praescribat. Sane Rituale Romanum ita appellatur, quia ritus continet, quibus Ecclesia Romana, seu universalis utitur, quique Romae servantur tamquam Ecclesiae Apostolicae proprii, in qua, ut inquit Augustinus Epistola 157: *semper viget Apostolicae Cathedrae Principatus*: et ut longe ante ipsum docuit S. Irenaeus Libro 3 Capite 8: *ad hanc Ecclesiam* (nempe Romanam) *propter principalitatem necesse est omnem convenire Ecclesiam*. Periculosum itaque esset a Ritibus Romanae Ecclesiae omnium matris et Magistrae praescriptis recedere, atque hic omnia, ut praescribuntur, servanda sunt. Ecclesia enim S. directa Spiritu nihil sine ratione, nihil frustraneum praescripsit, et ad finem aliquem religiosum, omnia instituit, omnia ad divini cultus majestatem, ad spirituale filiorum bonum pia Mater instituit: idcirco scribit S. Joannes Chrysostomus Homilia prima in Matthaum: *Magistri nostri* (hoc est Apostoli) *Ecclesiarum institutores usque ad humilia et minuta praecepta deduxerunt diligentiam disciplinae*. Ordo igitur ab omnibus servandus est, et de hoc ordine ab omnibus servando in ritibus et caeremoniis cum Chrysostomo et alii Patres intelligunt ea verba, quae Paulus Apostolus habet prima ad Corinthios: *omnia honeste et secundum ordinem fiant in vobis*. Hinc est quod prisci fideles sedulo caeremoniis studuerunt, et ut omnia in ordine et accurate fierent, eligere quemdam consueverunt s. ritibus praefectum, qui

Monitor appellabatur, ut observat S. Isidorus Abbas, et ut probat exemplo Sacerdotis Nepotiani, quem laudat S. Hieronymus in sua ad eum epistola his verbis: *quod cernitur ejus in omnes caeremonias sollicitudo*. Quamvis haec in dubium nequeant revocari, nihilominus ex ipso Rituali Romano quaedam esse possunt, quae aliquantulum diverse in ipsa Sacramentorum administratione peragi possunt, quin illicite aut administrentur aut suscipiantur. Patet ex ipsis Ritualis verbis: Hoc enim postquam titulo: *De iis quae in Sacramentorum administratione generaliter servanda sunt*, haec dixerit: *Ut ea, quae ex antiquis Catholicae Ecclesiae institutis et S. Canonum Summorumque Pontificum Decretis, de Sacramentorum ritibus et caeremoniis hoc libro praescribuntur, qua par est diligentia ac religione custodiantur et ubique fideliter serventur, illud ante omnia scire et observare convenit, quod Sacrosancta Trid. Synod. Sess. 7 Can. 13 de iis ritibus decrevit in haec verba: Si quis dixerit receptos et approbatos Ecclesiae Catholicae ritus in solemnibus Sacramentorum administratione adhiberi consuetos, aut contemni aut sine peccato a Ministris pro libito omitti, aut in novos alios per quemcumque Ecclesiarum Pastorem mutari posse: anathema sit*. — Postquam, inquam, haec dixerit et retulerit Tridentini Concilii auctoritatem, haec habet verba titulo de Sacramento Baptismi rite administrando: — *Dum autem ad hoc Sacramentum conferendum alia sint de jure divino absolute necessaria, ut materia, forma, minister, alia ad illius solemnitatem pertineant, ut ritus et caeremoniae, quas ex Apostolica et antiquissima traditione acceptas et approbatas nisi necessitatis causa omittere non licet*.

Jam si, in casu quidem necessitatis

omittere quaedam licet, non omnia quae praescribuntur, quamvis extra hunc casum sint servanda, ejusdem aequae generis, ea ratione, quia non sunt substantialia, sed ad maiestatem et solemnitatem Sacramentorum sunt instituta et ea sunt, de quibus S. Thomas part. 3. quaest. 64 art. 4, ad primum, scribit: *Non sunt de necessitate Sacramenti, sed pertinent ad quamdam solemnitatem, quae adhibetur in Sacramentis ad excitandam devotionem et reverentiam in iis qui suscipiunt, et est finis quem habet Ecclesia juxta Concilium Tridentinum.* Idem Concilium Sess. 24 de reformatione Capite 1. haec habet: — *Si quae provinciae (quoad matrimonii Sacramentum) aliis ultra praedictos laudabilibus consuetudinibus et caeremoniis hac in re utuntur, eas omnino retineri S. Synodus vehementer optat.* Similia habet Rituale Romanum Titulo 7 Cap. 3 §. *Caeterum: Si quae provinciae aliis ultra praedictas laudabilibus consuetudinibus et caeremoniis in celebrando matrimonii Sacramento utuntur, eas S. Tridentina Synodus optat retineri.* Quod dictum est generice de diversis Ecclesiae ritibus et caeremoniis, quae per diversa Ecclesiae tempora servatae sunt, quaeque approbante ipsa Ecclesia viguerunt et vigent adhuc, id ipsum de extremae unctionis Sacramento quoad modum et locum ungenti infirmos dici potest: Rituale Romanum de ungentis infirmis haec habet: *Quinque vero corporis partes praecipue ungi debent, quos veluti sensuum instrumenta homini natura tribuit, nempe: oculi, aures et nares, os et manus: Attamen pedes etiam et renes ungenti sunt: sed renum unctio in mulieribus honestatis gratia semper omittitur; atque etiam in viris quando infirmus commode moveri non potest. Sed sive in mulieribus sive in viris alia cor-*

poris pars pro renibus ungi non debet. At aliquibus in Ecclesiis diversimode per diversa saecula infirmorum unctio peracta est. Cum divus Jacobus Apostolus solum unctionem memoret et nihil de partibus ungentis innuat dicens: *infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros Ecclesiae... orent super eum ungentes oleo,* factum est ut non parum different Ecclesiae in hoc ritu et diversimode in unctione conficienda sese gesserint. Graeci, si Arcadium audiamus *lib. 5 Capite 7,* unctionem adhibent ad frontem, mentum, ambas genas, ut fieri videatur unctio a capite ad modum Crucis, deinde ad pectus, tum ad manus idque in utraque parte, postremo ad pedes. Ecclesia latina non eodem modo per diversa tempora sese pariter gessit, et varia quoad partes inungendas fuit ejus consuetudo, ut apud Martenium *de antiquis Ecclesiae ritibus ostendit* Sambovius. Id ex variis ritualibus diversarum Ecclesiarum desumitur, quae ab eodem Martenio proferuntur, quaeque brevitate gratia omittenda censeo. Ex his nonnulli existimant usum invaluisse varias inungendi Corporis partes et invaluisse post S. Gregorii aetatem, sed pariter sentiunt, non easdem omnibus aequae in Ecclesiis corporis partes fuisse inunctas, imo in aliquibus quasdam debuisse partes ungi, quas innungere in aliis quibusdam vetitum erat. Saeculo Christi VI. apud quasdam Ecclesias una tantum Corporis pars inungebatur et haec pectus erat. Habetur hic ritus in vita S. Augendi sive Eugendi, ex qua discimus, eum in pectore tantum fuisse inunctum: *Cum ultra sexagenariam aetatem sex fere mensibus praedictus pater inaequalitate corporea laboraret, vocato uno ad se de fratribus, cui cum libertate peculiari olim etiam perungendi infirmos opus injunxerat, secretissime*

quoque sibi pectusculum petiit, ut moris est, ungi: Ubi advertenda sunt ea verba: *ut moris est:* Non novitas ergo, non contra ritum tunc vigentem, sed juxta consuetudinem pectus solummodo inungebatur. Idem observat Mabillonius ad saeculum I. Benedictinum. In Ritualibus libris autem, quos refert Martenius, de quibus supra, juxta quos plures corporis partes inungebantur, pene in omnibus praescribatur, ut ea pars corporis inungeretur, ubi dolor plus imminerebat. Quae praescriptio, qui usus verbis forlasse Apostoli Jacobi nitebatur, nimirum: *Et Alleviabit eum Dominus:* qui tamen usus desit omnino et vetitus postmodum fuit, ne videretur unctio S. Olei ad medicinam potius corporis, quam ad animae spirituale remedium adhiheri.

En varia quoad unctiones in extremae unctionis Sacramento administrando praxis, quae vel ad veterem Ecclesiae disciplinam spectat, vel diversas respicit sive Orientis sive Occidentis Ecclesiae praxim. Quod vero pertinet ad hodiernam praxim et praescriptum Ritualis Romani sive universalis Ecclesiae, omnibus patet: in hoc enim statuitur, quomodo fieri debeat unctio, et quae sint partes inungendae, quaeque ex his debeant praecipue inungi, et quae inungi quandoque non debeant. Superius a me jam sunt allata Ritualis verba, quibus consonat Concilii Tridentini Catechismus *parte 2. De extremae unctionis Sacramento Oculi, aures, nares, os et manus praecipue debent inungi; de pedibus et renibus vero dicitur, quod in quibusdam semper omittitur unctio, nempe in mulieribus et omittitur honestatis gratia:* in viris autem non semper, sed tunc solum, quando *infirmus commode moveri non potest. Oculi itaque, aures, nares, os et manus sunt inungendae praecipue, et has corporis*

partes nominat, et ideo praecipue eas praescribit inungendas, quia veluti *sensuum instrumenta* considerat. Omissis hic quibusdam quaestionibus, quae ad Theologos spectant, quaeque rei, de qua agimus, nihil prorsus vel officere possunt, vel prodesse, unum breviter adnoto nempe: fuisse olim a Theologis investigatum disceptatumque, an quinque sensuum unctio sit de substantia Sacramenti. Jam in hac disquisitione non de omnibus taxative unctionibus agebatur, sed de illis quinque, quibus sensus liniuntur; sed cum de quinque his sensibus loquuntur, pedes et renes omittendo, renum ac pedum unctionem omittenti posse eos putasse non est credendum, ex quo conjicere quis posset, parvi apud eos momenti fuisse *renum ac pedum* unctionem, adeoque omitti omnino posse vel debere, eos existimasse; sed male admodum quis ex ea quaestione id colligeret: clare enim nimis Ritualis rubrica praecipit, ut *renes et pedes* ungantur; neque ex eo quod Rubrica prius quinque tantum humani corporis partes memorat (eas aliquomodo a renibus et pedibus sejungendo) quas solum, quemadmodum et Concilii Tridentini Catechismus, sensuum instrumenta in homine vocat, ei a natura tributa, non ex hoc, inquam, *et pedum et renum* unctionem vel excludit, vel omnimodam libertatem eas ungenti hujus Sacramenti Ministro relinquit; sed ideo Rubrica, quin sibi contradicat (ut videri primo intuitu posset) quinque partes prius inungendas assignando, septem postea enumerando, abstrahit quodammodo *pedes et renes ab oculis, auribus, naribus, ore, manibus,* non quia sensum ab illis, qui in quinque assignatis prius partibus, diversum aliae duae partes efformant, sed quia hae, quas postea adjicit partes, relationem habent ad aliquem illorum sensuum, quos jam in quinque

aliis partibus memoravit. Nam per oculos, nares, aures, os et manus intelliguntur sensus visus, odoratus, auditus, gustus et tactus; cum quibus potest homo delinquere et peccatum perpetrare. Cum autem relationem ad aliquem ex his quinque sensibus aliae duae postmodum adjectae partes habeant, hinc per has, nempe per *renes et pedes* non de novis, aut diversis sensibus intelligit loqui, sed de duobus ex quinque jam memoratis sensibus. *Pedes* enim sub sensu tactus, *renes* autem sub sensu delectationis possunt comprehendi, *pes* namque gressu potest delinquere, et *renes* per lumborum delectationem, atque idcirco in forma unctionis pedum dicitur: *Quidquid per gressum deliquisti*; et in altera renum: *quidquid per lumborum delectationem deliquisti*: quia hinc Mater Ecclesia instituit ut septem hae singulae partes inungerentur, ut medela cuique sensui plene completeque aptaretur. Quinque igitur, si Auctores audiamus, et ex toto Rubricae contextu eruitur, essentielles esse unctiones in hoc Sacramento dici potest, et duas integrales, *pedum* nempe et *renum*, quarum postrema plerumque in viris *omittitur*, semper vero in foeminis, quaecumque sit omissionis ratio, sive *impossibilitas* in viris, sive *honestas* in foeminis, quod non diceretur a Rubrica (quae quidem in foeminis renum unctionem omittendam praecipit) si harum partium unctio aequae essentialis esset, ac aliarum quinque. Confirmatur hoc ex aliis, quae immediate habet Rubrica, verbis: *sed sive in mulieribus, sive in viris alia corporis pars pro renibus ungi non debet*; ex quo fluit integram tantum esse hanc unctionem, quod quidem de aliis quinque sensibus non dicitur, imo si unctio fieri in aliqua ex aliis quinque partibus nequit, aliquo suppleri modo debere ipsa innuit Rubrica per haec

verba: *Si quis autem sit aliquo membro mutilatus pars loco illi proxima inungatur, eadem verborum forma*; recta igitur distinctio haec inter *integram et substantialem partem* dignoscitur, et in ipso Ritualis Rubricae contextu fundata.

Omnibus hisce positis, sive quae ad veterem pertinent disciplinam sive quae diversam respiciunt praxim, sive quae ipsa habet Rubrica quoad partium liniendarum distinctionem, differentia legitime infertur unctionem inter et unctionem, inter partem et partem inungendam, et hinc quoad alicujus etiam partis locum diversum inungendum, quin haec diversitas (loquor de duabus partibus integralibus, quas distinguendo memoravi) aut Sacramenti validitati aliquid detrahat, aut ipsi licitudini officiat; quod habet relate ad pedum unctionem Rubrica: *attamen pedes etiam et renes ungenti sunt*. Hic Rubrica non innuit, an inferiori parte seu planta, vel in superiori pes sit ungendus, sed solum praescribit pedum unctionem. Fateor quidem, si pedum unctionem cum unctione manuum conferamus, colligi quodammodo posse inferiorem pedum partem, sive plantam esse liniendam. Nam cum de unctione manuum Rubrica loquitur, clare innuit manus interius esse ungentas exceptis Presbyteris, de quibus ait: *Manus vero quae reliquis infirmis interius ungi debent, Presbyteris exterius ungantur*. Idem dici deberet de pedibus licet Rubrica non innuat, sicut de manibus; nam tam Tit. 32 de Sacramento extremae unctionis, tam 28. de ordine ministrandi Sacramentum extremae unctionis, pedes simpliciter nominat. In illo legitur: *attamen pedes etiam... ungenti sunt*, in hoc legitur: *ad pedes*. Nihilominus facta comparatione unctionis pedum cum alia manuum, colligi posse dixi etiam pedes inferius

esse inungendos, quemadmodum et manus interius, quia in hac parte, sicut in manibus, tactus praecipue situs est. Ad sensum autem tactus vidimus pedes pertinere, et unctio tactum respicit, per quam orat Minister Dominum, ut infirmo indulgeat quidquid per tactum deliquit; quia licet gressus (cujus culpas Minister Deum precatur ut remittat infirmo) toties pedis sit actus, tamen inferiori parti praecipue tribuitur, in qua tactum dici potest praecipue et sensibilius inesse, et qua terram immediate premit. Haec, non inficior, sponte fluere videntur, hoc ex instituta comparatione cernitur. Advertendum tamen est nihil a Rubrica quoad pedes dici, quemadmodum de manibus, an in inferiori vel in superiori parte pedes inungendi sint. Ex hoc factum fortasse est, ut diversi diverso in loco pedes inungant, quidam nempe juxta diversam praxim ad plantam, quidam *ad tarsum*, sive partem superiorem, quidam *ad metatarsum*, ad eam scilicet pedis partem, quae vulgo *collo del piede* dicitur, ut ex Baruffaldo colligitur, qui etiam haec habet: *Si vero infirmus non valeat movere prae lassitudine ex morbo proveniente, ungetur ea pars, quae commode magis prostat*.

Hoc admissio, silente Rubrica, quoad pedis locum, in pedum unctione, praxis varietate inspecta, necessitate ob infirmi ex morbo lassitudinem admissa, pedes inungendi in ea parte *quae magis commode prostat*, (quod aequivalet alteri unctioni faciendae in mutilatis in loco proximiori parti quae deest) unum accedit quod despiciendum non foret nempe: quod sicut pes ex inferiori parte et superiori constat, et pedis idea haec omnia comprehendit, quaecumque ex his partibus ungetur, verum semper erit pedem inungi et nihil fortasse referet, an inferior vel superior illius pars ungetur.

Neque dici stricte poterit contra Rubricam agere, qui superiorem potius quam inferiorem partem inunxerit, vel vicissim, aut ab uno potius quam ab altero Rubricae praeceptum servari, vel violari. Quisque enim illorum Rubricam servasse dicet, statim ac pedem, quamque in parte inunxerit, et quisque pro se Rubricam proferet, quae *pedes ac pedem* simpliciter nominat. Quae hucusque dixi, quaeque ex diversa praxi desumpsi, ex auctoribus deprompsi, et ex generica Rubricae locutione protuli, unctionem hanc de qua sermo est liberam fortasse possunt relinquere quoad locum, cum praxis contra praxim, usus contra usum posset afferri, non verum clarum et taxativum Rubricae praescriptum, nisi genericum de pedibus ungentis. Hinc nec Ecclesia unum fortasse prae altero reprehenderet, cum omnes aequae unctionis praeceptum servasse, ac neminem aut Sacramenti validitati detraxisse, aut contra licitam administrationem peregrisse, posset aliquo modo contendere. Quot, quoes, sunt quae in disciplinari oeconomia Ecclesia diversimode peragi permittit? Quot in praxi de aliquibus discrepantiae, in accidentalibus quidem, admissae, quae non prohibentur? Quot rituum varietates, quas Ecclesia ipsa conservat, quot consuetudines, quae dummodo rerum substantiam non attingant, retinentur, observantur, ut scandalum videtur, ut dissidia removeantur, ut contentiones et jurgia praecaveantur? Hoc semper servavit Ecclesia, hoc Patres sese ad prudentiam componentes, sequuti sunt. Narrat apposite ad rem nostram Augustinus, Divum Ambrosium sibi de variis ritibus dubitandi et sciscitandi, ita respondendo scripsisse: *Ad quam forte Ecclesiam veneris, ejus mores serva, si cuiquam non vis esse scandalo, aut quemquam tibi*. Id autem cum

agebatur de non substantialibus, aut de iis, quae fidem non respiciebant. Hinc ipse Augustinus scribit (Epistola 86): *In his rebus de quibus nihil certe statuit Scriptura, mos populi Dei, vel instituta majorum tenenda sunt, de quibus, si disputare voluerimus, et ex aliorum consuetudine alios improbare, orietur interminata luctatio.* Addam his quae apposite pariter habet Tertullianus initio libri de Virginibus: *Regula fidei una omnino est, sola, immobilis, irreformabilis, caeterae jam disciplinae conversationis admittunt novitatem.*

Omnibus his positis, quae quidem non parvi momenti facienda videntur, quid de Parochis Rhedonensis Dioecesis erit dicendum? Quid de diversa, quae inter eos servatur, praxi decernendum? Sane exponit Illustrissimus Episcopus diversimode in sua Dioecesi sese Parochos gerere in administratione Sacramenti extremae unctionis, et ab aliis pedum plantam, ab aliis superiorem partem inungi: sed duo aequae fatetur, nempe: *et utrosque usui inhaerere*, et ideo inhaerere, tum quia de hac re sileat *Rituale Romanum*, tum quia diversa praescribunt *Ritualia*, quae pro quibusdam Galliarum Dioecibus edita fuere. En itaque rationes diversitatis quae inter praefatos parochos advertitur in extrema unctione administranda, quae diversitas apud eos in usum transiit et in consuetudinem, cui unusquisque ipso fatente Episcopo adhaeret. Quod verbum *adhaeret*, demonstrat quodammodo, ita eorum quemque suum in hac re usum moremque retinere velle, ut fieri fortasse posset, neminem ab hoc, quem hucusque servavit, esse recessurum, praesertim cum unusquisque, nulla disciplinari universalis existente lege, silente Rituali Romano, diversimode praescribentibus variis Galliarum Ritualibus, respondere, aliter praeci-

piantibus, fortasse posset, sese, sive in inferiori sive in superiori parte pedem ungat, pedem revera inungere, Ritualium suorum praescripta servare, nec inobedientiae notam ullo pacto mereri. Hac supposita, paulisper, proprio usui huc usque retento, adhaesione, hac ad novam praescriptionem responsione admissa, nonne scandalum aliquod posset oriri? Nonne irreverentiae in Episcopum locus daretur? Quod quidem scandalum vitandum est, multoque magis non est excitandum, juxta Ambrosii verba supra relata: *morem ejus serva, si cuiquam non vis esse scandalo, nec quemquam tibi?* praesertim cum de re agatur, quae accidentaliter respicit, in quibus juxta Tertullianum varietas esse potest, sive discrepantia. *Caeterae jam disciplinae admittunt novitatem*; non vero fidem et fidei substantiam, *quae sola nempe fidei regula per eundem Tertullianum una omnino est immobilis, irreformabilis.* Quid insuper si quisque pro suo usu stare vellet? Si suum quisque morem defendere? Suam quisque consuetudinem diversis Ritualium praescriptionibus innixam tueri? *Orietur interminata luctatio*, ut inquit S. Augustinus, quam luctationem vitare debemus, *quaeque ex aliorum consuetudinum improbatione excitatur.*

Quare, ut scandalum vitetur, ut oppositio, ut luctatio isthaec praecaveatur in hoc accidentali ritu, cum varia fuerit ex ritibus Ecclesiae disciplina, cum varia haec fuerit diversarum Ecclesiarum praxis quoad numerum partium inungendarum, et istarum aequae partium locum inungendum mos et praescriptio, cum nihil Ritualis *saltem praecipive* innuat, cum varia Galliarum Ritualia diversimode praescribant, cum denique vere ab utrisque dici posset aequae pedem inungi, quacumque in parte inungatur, ad scandalum vitandum quod forte posset oriri, ad

luctationes praecavendas, quae possent excitari, S. C. sapienter aequae, ac apposite respondendum putavit: *scribendum Episcopo esse, ut prudentia adhibita hac in re nihil innovet.*

EXULTET.

1) Diaconus cantat.

Vd.: *Diaconus cant. Exult.*

FACULA.

In diebus ferialibus, dum horae canonicae cantantur, permitti non potest, quod loco facularum adhibeantur duo luminaria cum oleo. n. 3597 ad 15 die 10. Sept. 1701.

Vd.: *Lumina. Intortitia.*

FALDISTORIUM.

1) Dignitar. et Canon.

Dignitates et Canonici Metrop. Urbinat. pontif. celebrantes uti nequeunt faldistorio et sedere debent in scamno cooperto tapete vel panno currentis coloris et amplius. n. 4224 ad 2 die 29. Jan. 1752.

Vd.: *Sedes Dignit. et Can.; Usus Pontifical.* (praecipue decr. n. 4863; 4696).

Ad dubium: Quibus personis debeat permitti faldistorium seu genuflexorium et quomodo? S. R. C. resp.: posse concedi, non tamen aequale Episcopo. n. 613 ad 3 die 14. Febr. 1626.

Ad dubium: An liceat Episcopo titulari canenti Missas et Vesperas seu Canonico in propria hebdomada uti faldistorio et indumentis Pontifical. seu potius illas canere debeat sedendo in scamno, prout practicatur cum reliquis Canonice et absque Pontificalibus in-

2) Nominatio Episcopi.

Vd.: *Cereus paschalis.*

3) Nominatio Imperatoris.

Vd.: *Oratio pro Imperatore.*

F.

umentis? S. C. resp.: Ad mentem et mens est, ut in missis de turno assistat et subroget alium; in solemnioribus vero non posse, nisi de licentia Episcopi. n. 3976 ad 7 die 10. Apr. 1728.

2) Episcopi.

a) In Absolutione.

Vd.: *Absolutio (cruz).*

In exequiis absolvendis pro Papa vel pro Principe, corpore non praesente, faldistorium Episcopi ponendum est ad caput tumuli. n. 4815 ad XIII. 2 die 22. Sept. 1837.

b) Missam audientis.

Vd.: *Capella Episcopi* (Missa; decr. n. 4547).

3) Episcopi Administratoris.

Ad dubium: An in Pontificalibus uti unice debeat Faldistorio?

Et S. eadem C. . . . respondendum censuit:

„Affirmative“.

Atque ita rescribendum rata et ex alias etiam Decretis declarare. n. 5140 ad 3 die 23. Sept. 1848.

4) Episcopi exteri.

Non licet Episcopo Ordinario loci extra Cathedralem Episcopo extero,